

Вотченко Анастасія – магістрант факультету іноземної філології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Мисик Ірина Георгіївна – доктор філософських наук, професор, декан факультету української філології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

ОСМИСЛЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ НАУКОВИХ І СОЦІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ ЯК УМОВА СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ НАУКИ

Актуальність: Сьогодні наукове товариство підійшло до чіткого усвідомлення того, що сучасні наукові відкриття потребують зовсім іншого рівня інтелектуальної підготовки всього людства до нового “способу життя”. Ця підготовка повинна спиратись не тільки на природничі знання, а й, передусім, на соціально-антропологічні та гуманітарні – як основу прийняття рішень, котрі забезпечуватимуть виживання людства. Проблема цінностей у сучасній науці дискусійна і недостатньо розроблена.

Ціль: з'ясувати роль цінностей у науковому пізнанні та визначити основні положення етики вченого.

Складнощі та суперечності науково-технічного прогресу зумовили існування різних оцінок ролі науки в суспільстві – від сцієнтизму до антисцієнтизму. Прихильники сцієнтизму стверджують, що наука сама по собі є абсолютною цінністю і здатна розв'язати всі суспільні проблеми: економічні, політичні, соціальні, культурні тощо. Усупереч сцієнтизму виник антисцієнтизм, який різко критикує науку, її нездатність забезпечити прогрес.

Ще до Нового часу існував погляд про необхідність обмеження науки. Так, у відомому трактаті Плутарха про Архімеда зазначалось, що той відмовлявся викласти деякі свої математичні відкриття через загрозу їх використання у військових цілях. Інша традиція започаткована Г. Галілеєм. Наука, на його думку, вільна від цінностей. Учені, таким чином, можуть здобувати істину, не переймаючись можливими негативними наслідками для суспільства. Ця тенденція довгі часи домінувала у науці. Тільки після Другої світової війни вчені почали усвідомлювати можливість катастрофічних наслідків для людства їх наукових розробок. З цим зіткнулись учені, які займаються ядерною фізикою, генетикою, медициною, психологією тощо.

Особливості постнекласичної науки поставили перед людством складну проблему: на якому шляху можливе досягнення такого наукового прогресу, який не був би загрозливим для людини і природи.

У сучасних умовах формується особлива галузь філософського знання етика вченого, до наукового обігу входить поняття "етос науки". Це поняття запропонував Р. Мертон. На його думку, етос сучасної науки базується на чотирьох основних імперативах:

універсалізму, який вказує на демократичний характер науки і рівність усіх дослідників у поршуді істини незважаючи на звання, минулі заслуги, релігійну, расову, національну чи ідеологічну приналежність; колективізму, який вказує, що результати наукових досліджень належать науковому товариству і людству в цілому, хоча й передбачає визнання здобутків ученого та вимогу обов'язкових посилань на його праці; безкорисливості, чесності, порядності, вільного доступу до наукового знання, недопустимості використання науки у власних інтересах, обману, маніпулювання даними, досягнення успіху будь-якою ціною; організованого скептицизму, що означає – у суспільстві не може бути закритих тем, об'єктів, сфер, якщо навіть є вже сформовані погляди, знання, ідеологічні установки

на ті чи інші речі.

Етос науки включає в себе як когнітивні цінності, так і соціальні. Когнітивні – світоглядні орієнтири, вимоги, методологічні установки і норми, методика проведення та оцінки досліджень, моральні імперативи наукового товариства. Соціальні цінності характеризують соціальні умови, рівень свобод, законність і порядок. Головною ознакою соціальних цінностей є соціальна відповідальність вченого перед суспільством.

Висновок: Наука сьогодні існує в тісній єдності з культурою взагалі. Для сучасної постнекласичної науки соціокультурний вимір її досліджень і результатів стає пріоритетним. Суспільство повинно знайти засоби, щоб стати на заваді впровадженню наукових результатів, які загрожують людині та природі.